

terrarum cum omnibus gentibus? Unde etiam quatuor initiis erat alligatum, propter notissimas quatuor partes, orientem & occidentem, austrum & aquilonem, quas sapissime Scriptura commendat. Jam verò Paulus missus ad gentes, quæ loca circumierit disseminans verbum Dei, & natus confirmans Ecclesias, longum est commemorare. Cui iudæi cum restitissent Antiochiæ, ipse & Barnabas dixerunt ad eos: *Vobis oportebat primum loqui a verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis vitam æternam, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Posuite lumen gentibus, ut sis in salutem usque in extremum terræ.* Et sequitur dicens: *Audientes autem gentes, perceperunt verbum Dei, & crediderunt quotquot erant destinati in vitam æternam.* Ecce & hinc commemoratum est testimonium ex Propheta Isaia, quod & nos posuimus, ut sit salus usque in extremum terræ.

Isai. 49.6.

CAP. XII.
Nulla hic
capitulatio
apud Am.
& Er.

V. lib. 2.
contr. Cres-
con. c. 37.

Act. II. 26.

31. UT ergo non commemorem gentes, quæ post Apostolorum tempora crediderunt, & accesserunt Ecclesiæ; illæ ipsæ solæ, quas in sanctis litteris, in Actibus, in epistolis Apostolorum, & in Apocalypsi Joannis invenimus, quas utrique amplectimur, & quibus utrique subdimur, dicant isti nobis quemadmodum africana seditione perierint. Has enim accepimus, non ex conciliis contendentium episcoporum, non ex disputationibus novitiis, non ex forensibus vel municipalibus gestis, sed ex litteris sanctis canonicis. Antiochena Ecclesia, ubi primum appellati sunt dis-

a Floriacensis cod. sermonem Dei,

discipuli christiani, quomodo potuit afrorum perire criminibus? Quis tam vehemens africanus tam longè potuit ablatam spargere pestilentiam, ubi nec nomina eorum per quos ortum est, vel de quibus ortum est hoc malum, nota esse potuerunt, Athenis, Iconio, Listris? Quis delevit Ecclesias apostolico labore fundatas? In extremis epistolæ ad Romanos dicit idem Apostolus doctor gentium: *Audacius autem scripsi vobis ex parte, tamquam commemorans vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo, ut minister sim Christi Jesu in gentibus consecrans Evangelium Dei, ut fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata in Spiritu sancto. Habeo ergo gloriam in Christo Jesu ad Deum. Non enim audeo quidquam eorum loqui, quorum non perfecerit Christus per me in obedientiam gentium verbo & opere, in potestate signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti, ita ut ego ab Jerusalem & in circuitu usque in Illyricum repleverim Evangelium Christi.* Quærite, donatistæ, si nescitis, quærite ab Jerusalem per terrena itinera in circuitu usque in Illyricum quot mansiones sint: si tot Ecclesias computemus; dicite quemadmodum per africanas contentiones perire potuerunt? Ad Corinthios, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses, ad Colossenses, vos solas Apostoli epistolas in lectione, nos autem & epistolas in lectione ac fide, & ipsas Ecclesias in communione retinemus. Jam verò Galatia non una Ecclesia est, sed in ea regione innumerabiles. Corinthios autem videte quemadmodum salutaverit: *Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater,*

Rom. 15.
15.

2. Cor. 1.

1.

Ecclesie Dei quæ est Corinthi, cum sanctis omnibus, qui sunt in universa Achaia. Quot putatis esse Ecclesias in universa Achaia? Fortasse ubi Achaia sit, nescitis, & de tam incognita provincia tanta cæcitate judicatis, ut eam criminibus afrorum periisse dicatis. Nonnè plena sunt florentissimis Ecclesiis omnia loca, quæ Petrus nominavit, Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, Bithynia? Quid Joannes quibus scripsit, Smyrnæ, Pergamo, Sardis, Tiathyra, Philadelphia, Laodicæ, quæ sunt Ecclesie? Jam enim Ephesum commemoravimus. Dicat mihi aliquis vestrum, ubi sint, quantum ab invicem distent? Fortasse modò id quæritis, vel legendo, vel audiendo cognoscere. * Cognoscite ergo etiam quàm longè ab Africa remotæ sunt, & dicite nobis, cur eas omnino vobis incognitas, & in apostolicis litteris manifestatas tam sacrilega temeritate accusetis, & tantâ dementiâ criminibus afrorum periisse dicatis? Postremò quid de illis in sanctis canonicis libris scriptum sit, scio: quid de illis vos dicatis, nescio. Certè sicut nos eas legimus Ecclesias Christi ex codicibus quos & vos veneramini; sic & vos ex codicibus quos & nos veneramur, quemadmodum perierint, legite nobis. An placet vobis, ut contra Ecclesias, quæ membra sunt unius Ecclesie toto orbe diffusæ, quas nobis per Scripturas suas Spiritus sanctus commendavit & tradidit, undelibet prolata quælibet hominum maledicta credamus? Hoc quidem vobis placet, sed nobis non placet. Quibus autem justius placeat, & vos videtis; sed victi animositate, non vultis vinci veritate. Ecce sunt Scripturæ Dei, ecce sunt in eis Ecclesie, & universali totius orbis

I. Pet. I. I.
Apoc. I.
II.

*Olim apud
Am. & Er.
CAPUT
XIII.

no-

nomine, & nominatim designatæ & expressæ: quid majores vestri collegis suis objecerint, nescierunt; quales ea causa judices habuerit, nescierunt; quomodo ergo perierint? Ecce sunt Scripturæ quibus credo, ecce sunt Ecclesie quibus communico: ubi tibi lego nomina earum, ibi mihi lege crimina earum.

32. Si autem aliunde clamas vel recitas, nos post vocem Pastoris nostri, per ora Prophetarum, per os proprium, per ora Evangelistarum nobis apertissimè declaratam, voces vestras non admittimus, non credimus, non accipimus. *Quæ sunt oves meæ*, inquit ^{Joan. 10. 27.} Pastor cælestis, *vocem meam audiunt, & sequuntur me.* Vox ejus de Ecclesia non est obscura. Quisquis ab ejus grege errare non vult, hunc audiat, hunc sequatur. Fidelissimus dispensator ejus doctor gentium in fide & veritate, quia ipse in eo loquebatur, hæc dicit: *Miror quidam sic tam citò transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi aliqui sunt conturbantes vos, & volentes convertere Evangelium Christi. Sed licet si nos, aut Angelus de cælo vobis evangelizaverit præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis evangelizaverit præterquàm quod accepistis, anathema sit.* Evangelizata est nobis Ecclesia per totum orbem terrarum futura. ^{Luc. 24. 44.} Hoc in Lege, & Prophetis, & Psalmis esse prænuntiatum ipse Dominus testificatus est, ^{Act. I. 8.} qui eam coepturam ab Jerusalem & per omnes gentes permanaturam esse prædixit, testes sibi futuros in Jerusalem, & in tota Judæa, & Samaria, & usque in totam terram,

D 2

cum

cum jam in cælum adscenderet, prænu-
vit. Hæc verba facta secuta sunt. Quo-
modo cceptum sit ab Jerusalem, & deinde
processum in Judæam, & Samariam, & in-
de in totam terram, ubi adhuc crescit Ec-
clesia, donec usque in finem etiam reliquas
gentes, ubi adhuc non est, obtineat, Scrip-
turis sanctis testibus consequenter ostenditur:
quisquis aliud evangelizaverit, anathema sit.
* ALIUD autem evangelizat, qui periisse di-
cit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte
Donati in sola Africa remansisse dicit. Ergo
anathema sit. Aut legat mihi hoc in Scripturis
sanctis, & non sit anathema.

Gen. 5. 24. 33. *Lego, inquit: Nam Enoch unus in-
ter omnes homines placuit Deo, & transla-
tus est: & postea toto mundo aquarum
inundatione deleto, solus Noë cum conjugē
& filiis & nuribus suis in arca meruit li-
berari.* Adjungunt etiam de Loth, quod so-
lus cum filiabus de Sodomis liberatus sit.
Gen. 7. 1. De ipso quoque Abraham, Isaac, & Ja-
Gen. 19. 12. *cob, quod pauci fuerint Deo placentes, a in
terra idolis & dæmonibus dedita. Postre-
mò jam multiplicato populo Israël, jam tem-
poribus regum in terra promissionis, quæ
fuerat omnibus duodecim tribubus distribu-
ta, commemorant decem tribus divisas, &
traditas servo Salomonis: duas autem reman-
sisse filio Salomonis ad regnum, quod erat
Jerusalem. Sic & nunc, inquit, totus
mundus apostatavit, nos autem tamquam
duæ illæ tribus in templo Dei, hoc est, in
Ecclesia remansimus. Dominum etiam Je-
sum*

^a Sic Floriacensis cod. At editi, *Deo placentes, ceteri
idolis dediti & dæmonibus.*

*sum Christum cum plurimi discipuli seque-
rentur, septuaginta duobus apostatantibus,
soli cum illo duodecim remanserunt.* His at-
que hujusmodi exemplis hæretici suam pau-
citatem commendare conantur, & in sanctis
Ecclesie multitudinem toto orbe diffusam
blasphemare non cessant. Sed quæro ab eis,
si (quod absit) nollem credere vera esse ista
ipsa quæ ab eis commemorantur exempla,
unde me convincerent? Nonnè de Scriptu-
ris sanctis, ubi leguntur tanta manifestatio-
ne, ut quisquis illas litteras in fidem rece-
pit, non possit nisi & ista verissima confi-
teri? Porro si hæc exempla ideo cogere cre-
dere vera esse, quia ibi scripta sunt, ubi
non possem dicere falsa esse quæ scripta
sunt; cur non & ipsi de Ecclesia toto orbe
diffusa eisdem Scripturis credunt? Ecce nos
omnia illa credimus; credant & ipsi quod
ait Dominus: *Prædicari in nomine suo pæ-
nitentiam, & remissionem peccatorum per
omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem.*
Credant quod adscensurus in cælum novissi-
mè dixit: *Eritis mihi testes in Jerusalem,
& in tota Judea, & Samaria, & usque
in totam terram.* Et illa, & ista vera esse
credantur, & nulla inter nos contentio rema-
nebit; quia nec illis veris ista, nec istis veris
illa impediuntur. *Et ista, inquit, credimus,
& completa esse confitemur; sed postea orbis
terrarum apostatavit, & sola remansit Dona-
ti communio.* Hoc nobis legant, sicut legunt de
Enoch, de Noë, & de Abraham, Isaac, &
Jacob, & de illis duabus tribubus, quæ decem
separatis reliquæ factæ sunt, & de duodecim
Apostolis, qui ceteris apostatantibus remanse-
runt; & hoc similiter legant, & nihil resis-

Refellun-
tur argu-
menta do-
natistarum
paucitatem
suam com-
mendare
cupien-
tium.

Luca 24.
47.

Act. I. 8.

timus. Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentionibus persuadere conantur; credo illa quæ in Scripturis sanctis leguntur, non credo ista quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Sed quia se duabus illis tribubus, quæ cum Salomonis filio remanserunt, comparandos putant, legant, & eos hoc ^a elegisse pœnitebit. Sic enim commemorantur in Scripturis ipsi duo populi. Pars quæ erat ad Jerusalem Juda nominatur: illa verò alia quæ cum servo Salomonis in ampliore numero segregata est, Israël vocatur. Legant quæ dicant Prophetæ de utrisque, quemadmodum pejorem dicant Judam quam Israël, ita ut justificatam dicant aversatricem Israël peccatis prævaricatricis Juda: id est, tam gravia esse peccata hujus, ut in ejus comparatione illa justa dicenda sit. Nec hujus tamen, nec illius peccata obfuerunt aliquid justis, qui & hîc & illic fuisse inveniuntur. Nam & in illa parte, quam pro exemplo perditionis ponunt, id est, in Israël, fuerunt sancti Prophetæ. Ibi erat ille memorabilis Elias, ut de aliis taceam, cui etiam dictum est: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*. Ideo nequaquam pars illa populi, tamquam hæresis fuisse deputanda est. Deus enim easdem tribus jusserat separari, non ut religio, sed ut regnum divideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Juda. Deus autem numquam jubet schisma vel hæresim fieri. Neque enim quia & in orbe terrarum plerumque regna dividuntur, ideo & unitas christiana dividitur, cum in utraque parte catholica inveniatur Ecclesia.

Hoc

^a Editi, *legisse*. Aptius Floriacensis MS. *elogisse*.Ezech. 16.
51.3. Reg. 19.
18.Secessio
Israëlis à
regno Ju-
da non
schismati-
ca fuit.

34. Hoc ideo de Juda & Israël commemorandum arbitratus sum, maximè ut admoneantur isti, non obesse justis in medio impiorum constitutis; quidquid in ipsos populos propter impiorum multitudinem dicitur: ut desinant colligere testimonia, quæcumque sive per Prophetas, sive per os Domini, sive per Evangelistas in zizania vel paleam orbis terrarum dicta inveniuntur. Plerumque enim sermo divinus impias turbas Ecclesie, quæ nec in Ecclesia deputantur, tamen propter sacramenta, quæ cum sanctis communiter habent, quia inest in eis quædam forma pietatis, cujus virtutem negant, sicut ait Apostolus: *Habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes*; sic redarguit tamquam omnes tales sint, & nullus bonus omninò remanserit. Inde quippe admonemur, in suo quodam numero eos dici omnes, id est, omnes filios gehennæ, quòd eos Deus pertinere præscivit. Isti ergo vel imperitè, vel fallaciter agentes, colligunt de Scripturis talia, quæ vel in malos bonis usque in finem permixtos, vel de vastatione prioris populi judæorum dicta reperiuntur: & volunt ea detorquere in Ecclesiam Dei, ut tamquam defecisse ac periisse de toto orbe videatur. Desinant ergo talia proferre, si respondere huic epistolæ volunt. Neque enim nos ita dicimus per totum orbem diffundi Ecclesiam, ut in sacramentis ejus solos bonos esse dicamus, ac non etiam malos, & eos etiam multo plures, ut in eorum comparatione pauci sint, cum per se ipsos ingentem numerum faciant.

35. HABEMUS innumerabilia testimonia, & de commixtione malorum cum bonis in eadem

Quomodo
intelligen-
dæ sint pro-
pheticæ in-
crepatio-
nes, quæ
in totam
interdum
multitudi-
nem dicun-
tur.
2. Tim. 3.
5.

CAP. XIV.
apud Am.

& **Er. XIII.** dem communionem sacramenti; sicut Judas ab
Malos in Ecclesia bonis esse permixtos.
 initio malus inter bonos undecim conversatus
 est; & de bonorum paucitate, propter ma-
 lorum plurium comparisonem; & rursus
 de bonorum multitudine per se ipsam consi-
 derata. Ex quibus, ne longum faciam, pau-
 ca commemoro. Est in Canticis canticorum,
 quod de sancta Ecclesia dictum omnis chris-
 tianus agnoscit: *Sicut lilium in medio spi-
 narum, ita proxima mea in medio filiarum.*
Cant. 2.2. Unde appellat spinas, nisi propter maligni-
 tatem morum? Et easdem unde filias, nisi
 propter communionem sacramentorum? Vi-
 det etiam hic Ezechiel signatos quosdam, ne
 cum malis pariter interirent, de quibus ei
 dicitur: *Qui gemunt & moerent peccata &
 iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio
 eorum.* Populum suum non diceret, quem
 solis illis illæsis perire mox jubet, nisi eum po-
 pulum qui ejus sacramenta gestabat. Dicit &
Matth. 13. 30. Dominus de superseminatis zizaniis: *Sinite
 utraque crescere usque ad messem, id est,
 triticum & zizania.* Et ipse interpretatur mes-
 sem, finem esse sæculi; agrum verò, ubi
 utrumque seminatum est, mundum esse. Opor-
 tet itaque usque in finem sæculi crescere
 utrumque per mundum. Unde jam non per-
 mittuntur isti suspicari, aut asserere quod
 dicunt, omnes bonos defecisse de mundo, ut
 in sola parte Donati remanerent. Conantur
 enim contra apertissimam sententiam Domi-
 ni dicentis: *Ager est hic mundus: & Si-
 nite utraque crescere usque ad messem: &
 Messis est finis sæculi.* Est alia similitudo
 apertissima de commixtione malorum & bo-
 norum intra eandem sacramentorum commu-
 nionem & connexionem, quam Dominus ip-
 se

se & ponit, & exponit. *Simile est, inquit, Matth. 13.
 regnum cælorum sagenæ missæ in mare, 47.
 quæ congregat omnia genera piscium. Cum
 autem esset impleta, eduxerunt eam ad
 littus, & sedentes elegerunt optimos in va-
 sa sua, malos autem foras miserunt. Sic
 erit in consummatione sæculi: exient An-
 geli, & separabunt malos de medio jus-
 torum, & mittent eos in ^a caminum ignis, a
 ibi erit fletus & stridor dentium.* Nulla er-
 go malorum commixtio terret bonos, ut prop-
 terea velint tamquam retia rumpere, & à
 congregatione unitatis exire, ne homines non
 pertinentes ad regnum cælorum in sacramen-
 torum consortio patiantur: quandoquidem
 cum ad littus, id est, ad finem sæculi ven-
 tum fuerit, fiet debita separatio, non huma-
 na temeritate, sed divino judicio.

36. De paucitate autem bonorum ipse
 Dominus apertissimè dicit: *Intrate per an-
 gustam portam: quàm lata & spatiosa via
 est, quæ ducit ad interitum, & multi sunt
 qui pergunt per illam! Quàm angusta por-
 ta & arcta via quæ ducit ad vitam; & pau-
 ci sunt qui ingrediuntur per illam!* Istos
 paucos donatistæ se putant esse, & ideo di-
 cunt periisse orbem terrarum, se autem in
 hac paucitate, quam laudavit Dominus, re-
 mansisse. Qui quando comparantur cum eis,
 longè pauciores Rogatistas aut Maximianistas
 objicimus, qui se ab eis separaverunt, si
 existimant sibi de paucitate esse gloriandum.
 Verumtamen hanc paucitatem in compara-
 tione multitudinis malorum, esse à Domino
 commendatam; multitudinem autem bono-
 rum,

Matth. 7. 13.
 Boni &
 electi quo-
 modo nunc
 pauci, nunc
 multi esse
 dicantur.

^a Floriacensis cod. in fornacem.

rum, cum per se ipsam consideratur, non tacuisse Scripturas, legant, & videant, quam plura testimonia reperiantur. Unde enim ipsum semen Abraham, sicut stellæ cæli & sicut arena maris promittitur, nisi propter innumeram multitudinem? cum dicat Apostolus ideo dictum esse: *In Isaac vocabitur tibi semen, quia non filii carnis, sed filii promissionis deputantur in semen?* Unde, *Isai. 54. I. Multi filii desertæ magis, quam ejus quæ habet virum?* Unde, *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cælorum, filii autem regni ibunt in tenebras exteriores, hoc est, impii judæi?* Unde dicit Apostolus, *Ut mundaret nos sibi populum abundantem, æmulatorem bonorum operum?* Unde Apocalypsis millia millium dicit esse sanctorum Ecclesiæ filiorum? Ecce ipsi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci. Quare, nisi multi per se ipsos considerati; pauci autem in comparatione iniquorum?

CAP. XV.
Refellit
alia dona-
tistarum
argumen-
ta.
Matth. 20.
16.

37. DE nobis, inquit, dictum est, *Erunt primi qui erant novissimi. Ad Africam enim Evangelium postmodum venit: & ideo nusquam litterarum apostolicarum scriptum est Africam credidisse. De orientalibus autem & ceteris gentibus, quæ in sanctis libris commemorantur fidem recepisse christianam, dictum est, Erunt novissimi qui erant primi, quia a recessuri erant à fide.* Nonne ista est hæreticorum cavenda calliditas, volentium convertere verba Dei à veritate propter quam dicta sunt, ad perversitatem in qua ipsi sunt? Cur enim hoc

a Floriacensis MS. recesserunt.

hoc non potius de judæis intelligimus, qui novissimi facti sunt cum fuissent primi; & de christianis ex gentibus, qui primi facti sunt cum fuissent novissimi? Quem intellectum si aliquo certiore documento probare non possem, sufficere debuit bene judicanti auditori, quod invenerim exitum in his verbis, unde istos appareat nihil pro se adtulisse tamquam certum, ut dubitari non possit. Quia etsi non essent Judæi & Gentes, de quibus hoc dictum intelligerem, nonnullæ barbaræ nationes etiam post Africam crediderunt; unde certum sit, Africam in ordine credendi non esse novissimam. Huc accedit, quod ipse Dominus de quibus hoc dixit, exposuit, & ora calumniatorum oppilavit. Loquens enim judæis, qui ei dicturi sunt, *In plateis nostris docuisti: Cum videritis, inquit, Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras: & venient ab oriente, & occidente, & aquilone, & austro, & accumbent in regno Dei: & ecce sunt novissimi qui erant primi, & sunt primi qui erant novissimi.* Hic certè quid contradicatur, non invenitur.

Africa in ordine credendi novissima non fuit. *Luce 13.8.*

38. Item dicunt de Apostasia orbis terrarum dictum esse quod ait Dominus: *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?* Quod nos intelligimus dictum vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, ut in ipsis quoque admirabilibus sanctis, sicut in ipso Moyse, inveniatur aliquid, ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint: vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum, de qua satis diximus. Propterea enim tamquam

Deut. 32.
51.

quam dubitans hoc Dominus dixit. Neque enim ait, Veniens filius hominis non inveniet fidem in terra; sed, *Putas inveniet fidem in terra?* Cui utique cuncta scienti & præscienti de aliqua re dubitare non convenit: sed illius dubitatio nostram dubitationem figuravit; quia propter multa scandala circa finem sæculi pullulantia, hoc erat quandoque infirmitas humana dictura. Unde in Psal. 118. 28. Psalms dicitur: *Dormitavit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.* Quare, *Dormitavit anima mea præ tædio*, nisi propter illud quod Dominus ait: *Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum?* Et quare, *Confirma me in verbis tuis*, nisi propter id quod sequitur: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit?* Sunt ergo per totum mundum, in quibus quoniam abundat iniquitas, refrigescet caritas multorum: & sunt rursus per totum mundum, qui perseverando usque in finem salvi erunt: quia, *Sinite*, inquit, *utraque crescere usque ad messem: & Messis est finis sæculi, ager autem mundus.* Cujus humanæ infirmitatis est etiam illa vox: *Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.* Et inter hos tamen est unum cor, & una in Deum anima fidelium clamans: *Salvum me fac, Domine.* Quia enim sic unus est iste homo qui dicit, *Salvum me fac, Domine*, ut ex multis constet; paulò post in eodem Psalmo dicitur: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.* Et rursus paulò post plurali numero dicitur: *Tu verò servabis nos, & custodies nos*

Psal. 118.
28.

Matth. 24.
12.

Matth. 13.
30.

Psal. 11. 2.

nos à generatione hac in æternum. Qua generatione, nisi de qua superius dictum est: *Defecit sanctus, & diminutæ sunt veritates à filiis hominum?* Sed utrumque hoc genus per totum mundum usque in finem: quia *Sinite*, inquit, *utraque crescere usque ad messem: & Ager est mundus, messis finis sæculi.* Ipse enim unus homo, quod est corpus Christi ex multis constans, tamquam Enoch Deo placens transferetur, & tamquam Loth de Sodomis, & tamquam Noë de diluvio liberabitur. In ipso est miseria inopum & gemitus pauperum, quia ejus anima dormitat à tædio, cum se petit confirmari in verbis Dei. In eo autem Psalmo dicit unde sit ipsum tædium: *Tædium*, inquit, *deinuit me à peccatoribus relinquentibus legem tuam.* Ipse item clamat, cum eodem tædio cor ejus angitur: sed videant unde clamat. *A finibus terræ*, inquit, *ad te exclamavi, dum angeretur cor meum.* Ipse persecutionem verè pro justitia patitur, non solum si tormentis corporalibus patiatur, hoc enim non semper; sed quod semper, quamdiu transeat iniquitas, patitur, cruciatus videlicet cordis, cum eum tædium detinet à peccatoribus relinquentibus legem Dei. Neque enim nullam persecutionem Loth in Sodomis patiebatur, ubi tamen ei habitanti nullus per corporales penas molestus fuit; sed ad spectu & auditu justus inhabitans animam justam iniquis aliorum factionibus cruciabat. De hoc dicit Apostolus: *Sed & omnes qui volunt in Christo piè vivere, persecutionem patientur.* De illis autem qui relinquunt legem Dei (de quibus dicit idem ipsum corpus Christi, *Vidi insensatos, & tabescebam*) *Mali autem,*

Christi
corpus ex
multis con-
stans unus
homo di-
citur.
Gen. 5 24.

Gen. 19.
12.
Gen. 7. 1.

Psal. 118.
28.

Gen. 19.
2. Pet. 2. 7.

2. Tim. 3.
12.

Psal. 118.
158.
2. Tim. 3.
13.

tem, inquit, & facinorosi proficient in pejus, ipsi errantes, & alios in errorem mittentes. Sed utrumque hoc genus per totum mundum usque in finem: quia, *Sinite*, inquit, *utraque crescere usque ad messem: ager autem est mundus, messis finis sæculi.*

Math. 13.
30.

Lucæ 18.8.

39. Verumtamen istos miror non adtendere quid dicant, cum velut pro se commemorant quod ait Dominus: *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?* quasi Africa non sit terra. Si enim hoc ita dixit, tamquam omnino in nullis inventurus fidem; aut de quadam terra dixit, & incertum est, de qua dixerit; aut de tota terra dixit, & non inveniunt quomodo, & de Africa non dixerit. Sanè videant, ne fortè consequentibus verbis tales tetigerit, quales isti sunt. Cum enim dixisset: *Filius hominis putas inveniet fidem in terra;* credo, quia poterat quibusdam superbis hæreticis, qui in aliqua parte terrarum se ab orbis unitate separaverunt, adscendere in cor vana & inflata cogitatio, quod ipsi essent justi, deficientibus & pereuntibus à fide ceteris gentibus, per quas Ecclesiæ communio dilatatur; continuo sequutus Evangelista: *Dixit autem*, inquit, *& ad quosdam qui sibi justi videbantur, & spernebant ceteros, similitudinem istam.* Et sequitur de illis duobus in templo orantibus, phariseo & publicano: in quibus duobus figurantur superba gloriatio bonorum operum, & humilis confessio peccatorum. Desinant ergo isti, si respondere huic epistolæ parant, ea testimonia commemorare, quæ nos cum ipsis commemoramus, vel in perditionem judæorum, vel in zizania, sive paleam, sive malos pisces totius mundi. Et sicut nos manifestissimis

Ibidem 9.

tes-

testimoniis asseruimus Ecclesiam toto orbe diffusam, sic & ipsi manifestum aliquid proferant, unde ostendant esse prædictum, ceteris gentibus à fide Christi pereuntibus, solam Africam remansuram, & quocumque episcopi ex Africa mitterentur.

40. SCRIPTUM est, inquit, in *Canticis canticorum, sponsa, id est, Ecclesia dicente ad sponsum: Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie.* Hoc est unicum testimonium quod pro se isti resonare arbitrantur, eo quod Africa in meridiana orbis parte sit constituta. Unde primum quæro, quomodo Christum interroget Ecclesia, ut annuntiet ei, ubi sit Ecclesia: neque enim duæ, sed una est. Aut isti ostendant, quoniam non negant hæc verba Ecclesiam dicere Christo, quæ sit Ecclesia, quæ interrogat, & quæ sit Ecclesia, de qua interrogat. Quærit enim, quò veniat ad sponsum suum, & dicit ei: *Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie.* Adhuc enim ista Ecclesia est quæ loquitur & quærit, ubi sit Ecclesia in meridie. Neque enim interrogat, *Ubi pascis, ubi cubas;* & ei respondetur, *In meridie;* tamquam sponsus respondeat, *In meridie pasco, in meridie cubo;* sed omnia ista verba ad interrogationem pertinent: *Ubi pascis, ubi cubas in meridie?* Adhuc enim ipsa dicit: *Ne fortè fiam sicut operta super greges sodalium*

CAP. XVI.
Apud Am.
& Er. XIV.
Rursus alia
deliramenta
refellit.
Cant. I. 6.

Vide Sermonem 46.
de Pastoribus n. 35.
& Sermonem 138. n. 9.

a Lovanienses in Annotationibus suspicantur legendum hic, ut quocumque. Sed Auctor scripsisse videtur, & quocumque, id est, & ea loca donatarum, ad quæ ipsi ex Africa mitterent episcopos. Mittebant Romam ad suos Cutzupitanos sive montenses, & in Hispaniam ad Lucillæ domum, ut dixit suprâ cap. 3.

lium tuorum. Jam verò ille respondet: *Nisi cognoveris temetipsam, ò decora inter mulieres, &c.* Non ergo his verbis ostenditur, in sola parte meridiana esse Ecclesiam: sed in aliis mundi partibus constituta, interrogat fortassè quid ad ejus communionem pertineat in meridie, id est, ubi sponsus ejus pascat & cubet in meridie: quia suos pascit, & in suis cubat. Veniunt enim quædam membra ejus, id est, boni fideles ex partibus transmarinis in Africam, & cum audierint hîc esse partem Donati, timentes ne incidant in manus alicujus rebaptizatoris, invocant Christum orantes & dicentes: *Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie*: id est, qui sint meridies, ubi tu pascis & cubas, id est, qui habent caritatem, & non dividunt unitatem. Et vide quid adjungat: *Ne fortè fiam velut operta super greges sodalium tuorum*: id est, ne fortè velut latens, & incognita, & non revelata) hoc est enim *operta fiam*) non super gregem tuum, sed *super greges sodalium tuorum*, qui cum primò tecum essent, extrà colligere voluerunt, non tuum gregem, sed suos greges; nec audierunt te dicentem: *Qui mecum non colligit, spargit*; nec quod Petro dixisti, *Pasce oves meas*, non tuas. Non est autem ista operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Et de illa dictum est: *Non potest civitas abscondi super montem constituta*. Sed donatistis velut operta est, qui audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe demonstrant; & malunt clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere; qui cum esset lapis præcisus de

Math. 12.

30.

Johan. 21.

17.

Ecclesia non est operta & invisibilis.

Math. 5.

15.

Dan. 2.35.

mon-

monte sine manibus, crevit, & factus est montis ingens, & implevit universam terram.

41. Potest & alio modo intelligi, *Ubi pascis, ubi cubas in meridie*. Ipsius enim vox est in Psalmis ex persona Moysi famuli Dei, *Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in sapientia*. In illis enim meridies dicitur, propter ingentem sapientiæ lucem, & ingentem caritatis ardorem. Unde quemdam cum exhortaretur Spiritus Dei ad bona opera per Prophetam, hoc illi etiam promittit: *Et tenebræ tuæ sicut meridies erunt*. Sed si aliquis mundi locus intelligendus esset, quod dictum est, *in meridie*; tamen ipsa verba, sicut dixi, quæ omnia unam faciunt interrogationem, nullo modo permetterent quemquam ad suum sensum istam detorquere sententiam. Et si tamquam quærenti ubi pasceret, & ubi cubaret, de terreno loco responderetur, *in meridie*; non continuò Africam accipere deberemus. Africa enim in parte quidem meridiana mundi est, sed ad affricum, non ad austrum, ubi verè meridies est. Ibi enim sol facit medium diem, sub qua cæli plaga potius Ægyptus invenitur. Si ergo sponsus ab sponsa tamquam de loco familiaritùs dilecto, & cubili quodam suo secreto interrogatus, responderet esse in meridie; multò probabiliùs Ecclesia catholica in his membris suis hoc agnosceret, quæ sunt in Ægypto in millibus servorum Dei, qui per eremum sancta societate vivunt, perfectionem præcepti evangelici studentes tenere, quo dictum est: *Vis perfectus esse? Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me*. Quanto enim meliùs ibi secretiùs pascere & cubare,

Psal. 89.
12.
Meridies in Scripturis quid significet.

Isai. 58.
10.

Africa situs.

Monachi in Ægypti eremo sancta societate viventes.

Math. 19.
21.

Studium omnimodæ paupertatis ad evangelicam Perfectionem pertinet.

id est, requiescere, Filius Dei diceretur, quàm
 a in turbis inquietis furiosorum a Circumcellio-
 num, quod malum Africae proprium est? Nam
 de Aegypto ita Isaïas prophetat: *Illo die erit
 isai. 19. altare Domini in regione aegyptiorum, &
 19. titulus ad fines eorum Domino, & erit in
 signum in aeternum Domino in regione aegyptio-
 rorum. Quoniam clamabunt ad Dominum
 adversus eos, qui eis pressuram faciebant:
 & mittet illis Dominus hominem, qui salvos
 eos faciet, iudicans servabit eos. Et cogni-
 tus erit Dominus aegyptiis: & timebunt aegyptii
 Dominum in illo die, & facient sa-
 crificia, & vota promittent Domino, & red-
 dent. Et feriet Dominus aegyptios plaga, &
 sanabit eos sua misericordia, & converten-
 tur ad Dominum, & exaudiet eos, & sa-
 nabit eos. Quid ad hæc dicunt? Quare non
 communicant Ecclesiae, quæ prædicta est, aegyptio-
 rum? Aut si præfiguratione prophetica aegyptus
 mundum significat, quare non communi-
 cant Ecclesiae orbis terrarum?*

42. Proinde perscrutentur Scripturas, &
 contra tam multa testimonia, quibus ostendi-
 tur Ecclesia Christi toto terrarum orbe dif-
 fundi, vel unum proferant tam certum & tam
 manifestum quàm illa sunt, quo demonstrent
 Ecclesiam Christi periisse de ceteris gentibus,
 & in sola Africa remansisse, tamquam ab alio
 initio, non ab Jerusalem, sed à Carthagine, ubi
 primò episcopum contra episcopum levave-
 runt. Si autem velimus intelligere Donatum
 principem Tyri, quia b Tyrus Carthago cog-
 no-

a In Floriacensi MS. *Cercicellionum. Circelliones* vulgò
 dici solitos intelliges ex Augustino in Psal. 132. n. 3.

b In MS. *Tyria*, hoc tantum loco. Porro Carthago Ty-
 rorum colonia fuit, ut Tyrus Sidoniorum. Unde Virgil. lib.

nominata est, quæ in eum per Ezechielem
 prophetatur? Ubi eum maximè designat, quod
 ei dicitur: *Ostendam tibi, quia homo es, &*
non Deus. Isti enim de hujus magis quàm
 de Dei nomine gloriantur. Et cum solus Deus
 sine peccato sit, & sacerdos ille qui inter-
 pellat pro nobis, quia & de ipso dictum est:
Qui est super omnia Deus benedictus in sæ-
cula: isti Donati imitatores ita sine peccato se
 Rom. 9. 5. volunt videri, ut etiam justificatores homi-
 num se asserant, & suum oleum quòd non sit
 oleum peccatoris. Meritò dicitur principi Ty-
 ri: *Dixisti, Deus sum; es autem homo, &*
non Deus. Cui etiam dicitur: *Numquid tu*
 Psal. 140. *melior quàm Daniel?* Confitetur enim Da-
 5. *niel peccata sua, & peccata populi sui: isti*
 Ezech. 28. *autem pertinentes ad principem Tyri, ideo*
 3 *se dicunt orantes audiri pro peccatis popu-*
 Dan. 9. 20. *li, quia ipsi sine peccato sunt. Meritò dicitur*
principi Tyri: Numquid tu melior quàm
Daniel? Ecce nos possumus invenire aliquid
 proprium, & hoc malum maximum à capite
 Africae, id est, Carthagine exortum. Norunt
 enim homines quàm congruenter Tyrus pro
 Carthagine accipitur; & tamen non agimus ta-
 libus; fortassis enim aliquid aliud significet Ty-
 rus: quantò magis meridies, cum & ipsa ver-
 ba ad alium cogant intellectum?

43. Sed a quàm non permittantur saltem a
 quærere aliquid quo probent esse prædictum,

E 2 de-

1. *Aeneid. Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, Cartha-*
 go. Et ab eodem Carthago Tyria, & carthaginenses Ty-
 ril vocantur. Quin & in Isaia cap. 23. ubi Tyri eversio
 prædicitur, Septuaginta verterunt, *Ululate, naves Cartha-*
 ginis. Confer Optatum libro contra Parmenianum tertio,
 qui Ezechielis prophetiam similiter torquet in donatistas, &
 principem Tyri Donatum intelligit.

a Editi, *Sed quamvis.* Concinnius MS. *Sed quàm.*